

<https://>

УДК 94:02](71=161.2):25.2

Зінаїда Потіха,

молодший науковий співробітник,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: z.potikha@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9923-316X>

БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В КАНАДІ

У статті висвітлюється історія формування бібліотечно-інформаційних ресурсів української діаспори в Канаді. Зважаючи на тісний зв'язок раннього періоду становлення української діаспори в Канаді з духовними цінностями українських емігрантів, досліджено початковий етап створення бібліотек, здебільшого організованих на базі церковних інституцій. Адже саме церква відіграла головну об'єднувальну роль для першої хвилі еміграції. Аналізується проблема формування та поповнення книжкових колекцій у цих умовах та вплив державної політики Канади на розвиток діаспорних установ.

Ключові слова: бібліотеки діаспори, українська діаспора, українці Канади, наукові установи, церковні бібліотеки.

Актуальність. Українська діаспора в Канаді є однією з найбільших та найактивніших у світі. Тому й не дивно, що саме українці Канади змогли зберегти значний обсяг джерел інформації (архіви, бібліотеки, музеї та ін.), і нині ми маємо змогу глибоко досліджувати історичні події, факти та явища. Бібліотечно-інформаційні ресурси української діаспори в Канаді – це один з вагомих елементів збереження та популяризації культурної і наукової спадщини українського народу. З огляду на це, важливо відслідкувати витоки формування бібліотечно-інформаційних ресурсів української діаспори на теренах Канади, їх функціонування та наповненість. Позаяк церква відіграла головну роль для першої хвилі еміграції, нам слід приділити увагу саме бібліотекам церковних установ.

Аналіз стану досліджень проблеми. Одним із перших, хто почав досліджувати українські бібліотеки в Канаді, був Я. Рудницький. У своїй праці він зібрав важливі дані про найдавніші бібліотеки, що були відомі

на той час, та поділив їх на дві групи: «церковні книгозбори» та «світські книгозбори», а також описав фонди, що зберігаються в цих бібліотеках [10].

Серед сучасних українських дослідників варто виокремити ґрунтовне дослідження архівної україніки в Канаді, здійснене І. Матяш, як окремі праці, присвячені проблематиці архівів української діаспори, так і колективну роботу, що була підготовлена спільно з канадськими вченими, а саме комплексний архівний довідник «Архівна україніка в Канаді» [7, 8].

У своїй праці «Книжкова комунікація українських іммігрантів у Канаді як засіб національного спілкування» Н. Солонська вперше дослідила книгу як засіб комунікації в умовах вимушеної імміграції [11].

Також змістовним є дослідження Х. Вінтонів, яка у своїй роботі аналізує вебресурси канадських установ для пошуку оцифрованих першоджерел, зокрема тих, що репрезентують життя і діяльність українців у Канаді [3].

Варто згадати й колективне дослідження українських науковців, що вийшло за підтримки Центру українських канадських студій Манітобського університету, «Канадознавство: суспільство, культура, мова». У цій міжнародній колективній монографії вміщено найновіші українсько-канадські суспільно-політичні, культурно-освітні та філологічні дослідження у галузі сучасного канадознавства. Особливо важливим для нас є вивчення систем електронних інформаційних комунікацій [4].

Дослідження ролі українських організацій в інтегративних процесах діаспори в Канаді висвітлив В. Макар у своїй науковій праці, де також проаналізував роль представників української етнічної групи в політичному та державному житті Канади. [5].

Метою статті є дослідження бібліотечно-інформаційних ресурсів української діаспори в Канаді на етапі становлення. З цього постають такі **завдання**: відслідкувати витоки формування бібліотек української діаспори в Канаді; охарактеризувати бібліотечно-інформаційні ресурси української діаспори на прикладі бібліотек при церковних інституціях.

Виклад основного матеріалу. Важливим інформаційним ресурсом української діаспори в Канаді є бібліотеки, адже їх роль як комунікаційних установ зростає і трансформується разом із викликами часу. Саме ж формування інституцій української діаспори в Канаді почалося завдогдо проголошення Незалежності України. Ще першими українськими емігрантами до Канади були принесені культурні традиції українського народу. Звичаї українців допомагали пережити важкі будні переселенців: відсутність житла, інфраструктури й інших необхідних умов для життя. Зокрема, Альберта стала першою провінцією, яку заселили українці, отже, це провінція, де були засновані й пізніше розвивалися чимало з перших

українських релігійних, культурних та наукових установ [14]. Задля більшої точності варто зауважити, що українська колонія існувала в Канаді ще до 1891 р. – українське поселення Фезант Форкс було організоване 1882 р., що в колишній Ассинібої, теперішня територія південно-східного Саскачевану [12, с. 177].

Причиною для першої хвилі еміграції було важке соціально-економічне становище на західноукраїнських землях. Проте не лише малоземелля та низький рівень життя змушували людей залишати рідні землі, була й невелика кількість тих, хто прагнув у такий спосіб досягнути вищого суспільно-політичного статусу [5].

Період піонерства можна охарактеризувати як складний виклик, боротьбу за власне існування та налагодження нормального життя, проте ця боротьба не була марною й мала позитивні перспективи. Завдяки першим отриманим коштам від важкої праці українці прагнули не лише забезпечити власне існування, а й активно вкладали гроші в будівництво сакральних споруд, шкіл та читалень. Адже розуміли важливість єднання, спілкування та отримання інформації між поселенцями з України, а також налагодження комунікаційних зв'язків з батьківщиною. На цьому етапі державна політика країни поселення не сприяла національним меншинам у питаннях освіти і релігії.

Одним із важливих аспектів становлення української діаспори на початковому етапі в Канаді була підтримка духовенства. Духовні цінності єднали земляків у великі громади. Перші громадські об'єднання українців заклали фундамент майбутньої Церкви, яка мала стати центром збереження рідних цінностей, духовності та патріотизму. І саме з них беруть початок перші церковні книгозбори.

Церква стала центром втілення духовних та культурних прагнень українців першої хвилі еміграції. Також організовувалися недільні школи з вивченням українських традиції, мови і літератури. Власне, церковні діячі й стають першими книгозбирачами, адже не можна уявити церкву без священних книг, а недільні школи без освітньої літератури [10].

З цього ми можемо дійти висновку, що українські церкви в Канаді не обмежувалися лише релігійною справою, а брали участь у загальнокультурному рості нашої громади. Як відомо, перша парохіяльна громада українців під проводом отця Дамаскина Поливка зі США постала 1899 р. У цей же рік було збудовано й першу греко-католицьку церкву св. Володимира і Ольги у Вінніпегу. Саме так почалася історія української церкви на теренах Канади [2, с. 9].

З огляду на це, постає потреба дослідити найдавніші українські бібліотеки при церковних інституціях та їх фонди:

– Архієпископська Дієцезальна бібліотека у Вінніпегу (The Ukrainian Greek-Catholic Archbishop's Library), датою заснування вважається 1930 рік, проте, як зазначає Я. Рудницький, колекція книжок, зібрана значно раніше. Книгозбір був започаткований Преосвященним Киром Васи́лем Ладикою. Для бібліотеки було виділено кімнату в Архієпископській Палаті, де було представлено близько 3000 книжкових томів, а також архів. Звісно, більшість книжкової колекції становлять книги релігійного характеру, але є література різного спрямування. Серед важливих книг українства, збережених цією бібліотекою, варто назвати «Русалку Дністрову» Маркіяна Шашкевича, «Історію унії» о. Пелеша та ін. [10, с. 8]. Поповнення колекції відбувалося завдяки громадським діячам, що привозили книги з різних куточків землі, а також пожертвам із приватних колекції українців.

Свою діяльність бібліотека продовжує на базі Архієпархії, що вже налічує 158 храмів. Окрім бібліотеки та архіву, там розмістилися конференц-зал, канцелярія, катехитичний центр. Спархіальний музей у Вінніпезі, відкритий 1957 р., демонструє народне мистецтво та релігійні артефакти [17].

– Бібліотека отців Васи́лян у Мондері, Альберта (Basilian Fathers' Library, Mundare). Заснування бібліотеки сягає початку ХХ ст., будівництво найстарішого монастиря отців Васи́лянів відносимо до 1922 р., на базі якого було збудовано бібліотеку і друкарню. Пізніше було зведено й музей [10, с. 8].

Важливо наголосити, що на першому Всеканадійському Католицькому Соборі у Квебеку у 1909 р., о. Созонт Дидик порушив питання про створення першого в Канаді греко-католицького україномовного часопису. Перший випуск тижневика «Канадійський Русин» вийшов у 1911 р. (з 1918 р. «Канадійський Українець»). Наступним тижневиком, заснованим католиками, стали «Західні Вісті» (з 1931 р. «Українські Вісті») [1, с. 34]. Неабиякою подією для наших закряян стало відкриття друкарні в Мондері, де вже з 1938 р. почав виходити часопис «Світло». Надалі там було видано безліч книг історичного, культурного спрямування та з інших галузей наук [6]. Саме завдяки активній видавничій діяльності отців поповнювалися колекції українських бібліотек. Як зазначає Я. Рудницький, у приміщенні монастиря отців Васи́лян у Мондері було виділено три кімнати: перша – головна бібліотечна кімната-зал, друга – зала з періодикою, третя – друкарня, нині зала музею [10, с. 8].

Фонди бібліотеки поповнювалися надходженнями з різних країн світу, найбільше літератури було отримано із Західної України, Німеччини, колишньої Чехословаччини, Бельгії, США та Бразилії.

Після Другої світової війни опікуном бібліотеки, архіву та музею став отець Ж. Жан, він почав систематично впорядковувати матеріали, а також особисто поповнював фонди унікальними матеріалами, що привозив з Європи [10, с. 9].

Бібліотека налічує книги різного змісту, проте найбільшу частину фонду складають літургійні та релігійні видання: духовні науки, молитовники, белетристичні, наукові, історичні видання та ін.

Серед стародруків, що зберігаються в бібліотеці, особливої уваги заслуговують такі: «Апостол» 1563 р., «Острозька Біблія» Івана Федоровича 1571 р.; видання Ставропігійського Інституту у Львові: «Апостол» 1696 р. та «Євангеліє» 1644 р., також тут зберігається третє видання «Кобзаря» Т. Г. Шевченка від 1860 р.

Серед рукописів тут зберігається: «Тріюдь Квітна» XV ст., «Євангелія» 1505 р., «Збірка проповідей» отця К. Срочинського та ін. [10, с. 9].

У відділі періодики зібрано близько 100 найменувань канадсько-українських газет, і понад 100 назв україномовних періодики з різних країн світу. На сьогодні Бібліотека отців Василіян нараховує близько 20 тис. томів [1].

Зважаючи на зазначене вище, можна дійти висновку, що діяльність ордену Василіян не обмежувалася лише духовними та просвітницькими аспектами, головним завданням було збереження та примноження культурної спадщини українського народу.

Саме тому 1957 р. було засновано музей отців Василіян, у якому представлено історію українського селища і самого ордену Василіян. У фондах музею знаходяться релігійні артефакти, унікальна колекція писанок, предмети народного мистецтва, вишиванки та навіть знаряддя праці українських землеробів. Варто зазначити, що музей має й великий архів, де зберігаються важливі дані для науковців, що досліджують історію перших хвиль еміграції українців до Канади. Як уже згадувалося, важливу роль у збагаченні фондів бібліотеки, архіву та музею, відіграв отець Ж. Жан, палкий прихильник України, за походженням був французом. Саме він здійснював далекі подорожі до Європи і поповнював колекції, також був одним з ініціаторів та засновників музею отців Василіян [13, с. 152].

– Бібліотека отців Редемптористів у Йорктоні (Redemptorists Fathers' Library, Yorkton) заснована 1913 р. ігуменом Йорктона отцем А. Делярієм. Приміщення бібліотеки складається з двох невеликих кімнат, проте налічує чималий фонд. Серед цінних книг тут зберігаються: «Канонічне Право», Історія Церкви («Аннали» о. Гарасевича), «Історія Унії» о. Пелеша та Історія Дениса Зубрицького, «Життя Святих». Зібрання містять колекції не лише релігійного змісту, також у бібліотеці є праці з філософії,

літератури, психології, соціології, шкільні підручники, а також література іноземними мовами [10, с. 10].

У відділі рукописів особливо цінними є листи Митрополита А. Шептицького та матеріали про заснування Української греко-католицької церкви в Канаді [10].

У цьому контексті варто зауважити, що пізніше отці Редемптористи заснували ще три подібні бібліотеки при монастирях:

– Бібліотека Української Греко-Православної консисторії (Consistory of Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada Library, Winnipeg). Під керівництвом отця С. Савчука бібліотеку було засновано приблизно у той же час, коли почала виходити церковна газета «Вісник», а це 1924 р. Бібліотека налічує понад 100 найменувань релігійних газет, у ній також представлені колекції релігійної літератури. Загалом місією Бібліотеки Української православної церкви (така назва з 1990 р.) є збереження і поширення матеріалів для розповсюдження православної віри [18].

Згодом було створено й архів. Архів Української православної церкви Канади (Ukrainian Orthodox Church of Canada Archives, Winnipeg) налічує фонди церковної адміністрації і канцелярії, митрополитів Іларіона (Огієнка), Андрея (Метюка), Василя (Федака); архіви громадських діячів – членів консисторії М. Ревуцького, І. Рубашевського, В. Іваниса та ін.; метричні книги Української православної церкви в Канаді, документи Церковних соборів (1918–2005 рр.), фонди священників та ін. [8].

– Бібліотека Українського Інституту ім. Петра Могили в Саскатуні (Ukrainian Institute of P. Mohyla Library). 1916 р. було засновано Інститут св. Петра Могили, в приміщенні якого й організували книгозбір. Інститут став резиденцією для студентів вищих навчальних закладів усіх національностей і походження, але головною метою залишається збереження української культури в діаспорі. Тому й не дивно, що в бібліотеці найбільше було представлено навчальних книжок. Також тут зберігалися рідкісні видання: «Київська Старина», «Україна» М. Грушевського, «Записки Історично-Філологічного Відділу ВУАН» та ін. [10, с. 13]. Значне поповнення цієї бібліотеки було здійснено видатним громадським діячем – Юліаном Стечишиним, а процес каталогізації колекції тривав п'ять років. На сьогодні бібліотека припинила свою діяльність і була розформована. Проте Інститут продовжує свою місію для українських студентів у Канаді.

– Бібліотека колегії Св. Андрея (St. Andrew's College Library, Winnipeg) була створена при Колегії у 1947 р. і розміщується у великій залі. У період 50-х років уже налічувала 37 тис. томів і отримувала понад 30 періодичних

видань, є тут значний обсяг й іноземної літератури різними мовами [10, с. 13].

Бібліотека колегії Св. Андрія сьогодні є однією з бібліотек-членів Теологічного союзу Саскатуна, які об'єднали ресурси, щоб працювати як єдина система. Відцифрувавши вагомий обсяг фондів, разом з іншими членами союзу створили онлайн-бібліотеки та виставки. Тут можна ознайомитися з різноманітними матеріалами, вражаючою є теологічна колекція бібліотеки, що сягає 3 500 000 томів, а також загальні та тематичні бази даних [15].

Крім названих бібліотек, існують і книжкові колекції при парафіях та парафіяльних організаціях, а також читачі можуть скористатися збірками й менш чисельних церковних груп української діаспори в Канаді. Варто згадати колекцію політичного та церковного діяча С. Бачинського, що зберігається в бібліотеці Карлтонського університету в Оттаві. Обсяг колекції сягає 115 лінійних метрів (67 лінійних метрів рукописів та 1500 одиниць друкованих джерел). Колекція містить офіційні документи, а також особового походження: протоколи, листування, рукописи наукових праць, підготовчі матеріали та ін. Опис цієї колекції тривав з 1976 по 1995 рр., його здійснювали науковці І. Яворський та О. Шкабарницька за фінансової підтримки Інституту українських студій у Канаді [8].

І хоча процес створення бібліотек на етапі становлення української діаспори розвивався досить повільно, адже не було підтримки ані з боку України, ані з боку канадського уряду, українські емігранти самотужки намагалися зберегти власні духовні і культурні надбання.

З приїздом нової хвилі еміграції ситуація почала змінюватися – новоприбулі українці прагнули змінити ставлення уряду до української діаспори, що, безперечно, активізувало їх участь у громадському і політичному житті Канади. Вже згодом це принесло значні результати – з'явилася нова політика держави поселення нашої діаспори, а саме політика багатокультурності, біля джерел якої стоять українські канадці. Варто наголосити, що до процесу розробки теоретичних засад політики багатокультурності були причетні й представники Комітету українців Канади (КУК).

У жовтні 1971 р. Прем'єр-міністр П. Трюдо, виступаючи на Конгресі українців Канади, проголошує політику мультикультуралізму. П. Трюдо заявляє: «Не існує такого поняття, як модель або ідеальний канадець. Суспільство, яке підкреслює одноманітність, створює нетерпимість і ненависть. Те, чого повинен шукати світ, і що в Канаді ми повинні продовжувати плекати, – це не концепції одноманітності, а людські цінності: співчуття, любов та розуміння» [16].

Наступним кроком до прийняття багатокультурності можна назвати новий меморандум у справі ревізії конституції Канади, що був надісланий урядові від керівництва КУК у липні 1980 р. У цьому документі зазначалося, що «Канада є нацією вільних людей як репрезентант різних мов і різних культур, на збереження і розвиток яких вони мають повне право» [9, с. 36]. А вже згодом, на засіданні Ради етнічних асоціацій Канади, що відбувалася в Оттаві 1983 року, делегація від КУК внесла такі пропозиції: співпраця з СіБіСі (державна радіопередача на коротких хвилях для України) та іншими репрезентантами діаспорних мовців, розробка етнічних програм, а також надання прав кандидатам від національних меншин мають бути включеними до федеральних рад. Зауважимо, що конгрес і надалі був активним у впровадженні політики багатокультурності, що забезпечило, зокрема, збільшення прав і вагомості української діаспори в Канаді.

Тож у цьому сенсі набуває ваги той факт, що визначення мультикультуралізму було розроблено представниками української діаспори – істориком і сенатором П. Юзиком та лінгвістом Я. Рудницьким. З 2009 р. присуджується щорічна премія Павла Юзика особам, групам і організаціям за винятковий внесок у розвиток мультикультуралізму та інтеграції. Свою історичну промову щодо політики мультикультуралізму Прем'єр-міністр П. Трюдо зробив саме на національному з'їзді Українського Національного Конгресу [9].

Політика багатокультурності відкрила нові перспективи для розвитку і збереження своєї мови, культури, звичаїв і традицій та багатой української спадщини загалом. Завдячуючи активності громадських і політичних діячів українського походження, бібліотечно-інформаційні ресурси української діаспори стали важливим інструментом комунікації між діаспорою та Україною.

Більшість українських бібліотек та архівів у Канаді змогли підлаштуватися під виклики нового часу, насамперед завдячуючи їй політиці багатокультурності, а саме: створили сайти, оцифрували та організували віртуальні виставки джерельних баз, що, безсумнівно, посприяло підвищенню суспільного інтересу до української діаспори, її духовності та культури. Це дало змогу отримати вільний доступ до важливої інформації про українську етнічну спільноту, яка зробила вагомий внесок у соціально-економічне та політичне життя українців як у Канаді, так і в Україні.

Висновки. Бібліотечно-інформаційні ресурси української діаспори в Канаді беруть свій початок із перших книгозборів, що здебільшого започатковувалися релігійними діячами при церковних установах. Саме

такі бібліотеки були головним джерелом інформації для українських переселенців.

Бібліотечно-інформаційні ресурси церковних бібліотек склалися з книжкових фондів та періодичних видань. Збір книжкових колекцій був важкою справою, адже дістати україномовну літературу в Канаді в часи першої хвилі еміграції було нелегко. Значну частину фондів церковних бібліотек склали пожертви відомих релігійних і громадських діячів, а також книги і рукописи з особистих зібрань тощо. Фонди нараховують тисячі релігійних і літургійних україномовних видань. Залежно від діяльності установи, при якій засновувалася бібліотека, різнилася і їх наповненість. Отже, колекції містять як релігійну літературу, так і літературу різного спрямування.

Незважаючи на відсутність підтримки в бібліотечній справі з боку державної політики на етапі піонерської доби, українці власними зусиллями змогли зібрати перші колекції книг та періодичних видань, що стали основою для заснування бібліотек.

Українці Канади не полишали спроб вплинути на політику щодо меншин. Саме завдяки діяльності Комітету українців Канади були розроблені теоретичні засади політики багатокультурності, що дало змогу на державному рівні забезпечити збереження національної спадщини народів.

Отже, створення бібліотек української діаспори в Канаді посприяло збереженню національних культурних традицій, мови, віри, зв'язку поколінь, а також – збереженню для нащадків примірників унікальних видань, що є єдиними у світі.

Оскільки в статті було охарактеризовано перший етап створення бібліотек української діаспори в Канаді на прикладі церковних бібліотек, то **подальші наукові розвідки** плануємо спрямувати на вивчення бібліотек українських громадських організацій у Канаді та їх досвіду збереження інтелектуальної спадщини українського народу.

Список бібліографічних посилань

1. Бодруг А. В. Внесок представників ордену святого Василя Великого у збереження національно-культурних зв'язків українців Канади у ХХ ст. *Чорноморська минувшина*. 2018. № 13 С. 30–38. <https://doi.org/10.18524/2519-2523.2018.13.149385>
2. Божик П. Церков Українців в Канаді. Вінніпег : Накладом «Канадійського Українця», 1927. 335 с.
3. Вінтонів Х. М. Українська документна спадщина в Канаді: репре-

зентація в мережі Інтернет. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2011. № 2. С. 35–44.

4. Канадознавство: суспільство, культура, мова : колект. моногр. / Н. Гошилик та ін. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 152 с.

5. Макар В. Ю. Соціально-політична інтеграція українців у поліетнічне суспільство Канади. Чернівці : Прут, 2006. 284 с.

6. Марко М. Р., Дамаскин І. П., Поланський П. П. Василияни – піонери друкованого слова. Ванкувер : Pillar of Fire, 2001. 17 с.

7. Матяш І. Б. Архівна україніка в Канаді: історіографія, типологія, склад. *Укр. іст. журн.* Київ. 2007. № 4. С. 153–175.

8. Матяш І. Б., Палієнко М. Г. Україніка архівна зарубіжна, архівна україніка в зарубіжних країнах. URL: http://www.history.org.ua/?termin=ukrajinka_arkhivna_zarubizhna_arkhivna_ukrajinka_v_zarubizhnykh_krajnakh

9. П'ятнадцятий Конгрес Українців Канади 10–13 жовтня 1986 р. Вінніпег : КУК, 1986. 242 с.

10. Рудницький Я. Б. Українські бібліотеки в Канаді. Вінніпег : Українська Вільна Академія Наук в Канаді. Серія: Літопис УВАН ч. 12. 1954. 47 с.

11. Солонська Н. Книжкова комунікація українських іммігрантів у Канаді як засіб національного спілкування. *Українознав. альм.* 2016. Вип. 19. С. 152–155.

12. Стечишин Ю. Історія поселення українців у Канаді. Едмонтон : Союз Українців Самостійників. 1975. 351 с.

13. Шкраб'юк П. В. Спогади француза з Квебеку отця Жана, ЧСВВ, як засіб концептуалізації конфесійної та національної ідентичности. *Вісн. Львів. ун-ту. Серія журналістики* / за ред. М. Г. Житарюка. Львів : Видавництво ЛНУ ім. І. Я. Франка, 2006. Вип. 28. С. 152–156.

14. Canada: Marking 125 years of Ukrainian settlement. 22.01.2017. URL: http://risu.org.ua/en/index/monitoring/society_digest/65832/ (дата звернення: 10.10.2023).

15. St. Andrew's College Library. URL: <https://standrews.ca/college-library/> (дата звернення: 22.10.2023).

16. Ukrainian Canadian Congress. URL: <http://www.ucc.ca/about-ucc/who-we-are/> (дата звернення: 15.10.2023).

17. Ukrainian Greek Catholic Church. URL: <https://ugcc.ua/en/eparchies/archeparchy-of-winnipeg-30/> (дата звернення: 12.10.2023).

18. Ukrainian orthodox church of Canada. URL: <https://www.uocc.ca/about/history/> (дата звернення: 22.09.2023).

References

1. Bodruh, A. V. (2018). Vnesok predstavnykiv ordenu sviatoho Vasyliia Velykoho u zberezhenia natsionalno-kulturnykh zviazkiv ukraintsiv Kanady u XX st. [The contribution of members of the Order of Saint Basil the Great to the preservation of national and cultural ties of Ukrainians in Canada in the 20 th century]. *Chornomorska mynuvshyna – The Black Sea Past*, 13, 30-38 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.18524/2519-2523.2018.13.149385>
2. Bozhyk, P. (1927). Tserkov Ukraintsiv v Kanadi [Church of Ukrainians in Canada]. Vinnipeh: Nakladom Kanadiiskoho Ukraintsia [in Ukrainian].
3. Vintoniv, Kh. M. (2011). Ukrainska dokumentna spadshchyna v Kanadi: reprezentatsiia v merezhi Internet [Ukrainian documentary heritage in Canada: representation on the Internet]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia – Library Science. Documentary Science. Informatology*, 2, 35-44 [in Ukrainian].
4. Hoshlyk, N. et.al. (2019). Kanadoznavstvo: suspilstvo, kultura, mova [Canadian studies: society, culture, language]. Lutsk: Vezha-Druk [in Ukrainian].
5. Makar, V. Yu. (2006). Sotsialno-politychna intehtratsiia ukraintsiv u polietnichne suspilstvo Kanady [Sociopolitical integration of Ukrainians into the multi-ethnic society of Canada]. Chernivtsi: Prut [in Ukrainian].
6. Marko, M. R., Damaskyn, I. P., Polanskyi, P. P. (2001). Vasyliiany – pionery drukovanoho slova [Basilians are pioneers of the printed word]. Van-kuver: Pillar of Fire [in Ukrainian].
7. Matiash, I. B. (2007). Arkhivna ukrainika v Kanadi: istoriohrafii, typolohiia, sklad [Archival Ukrainian literature in Canada: historiography, typology, composition.]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian Historical Journal*, 4, 153-175 [in Ukrainian].
8. Matiash, I. B., Paliienko, M. H. Ukrainika arkhivna zarubizhna, arkhivna ukrainika v zarubizhnykh krainakh [Ukrainian archival foreign, archival Ukrainian in foreign countries] [in Ukrainian]. Retrieved from http://www.history.org.ua/?termin=ukrajnika_arkhivna_zarubizhna_arkhivna_ukrajnika_v_zarubizhnykh_krainakh
9. Piatnadtsiatyi Kongres Ukraintsiv Kanady 10-13 zhovtnia 1986 y. (1986) [Fifteenth Canadian Ukrainians Congress, October 10-13, 1986]. Vinnipeh: KUK [in Ukrainian].
10. Rudnytskyi, Ya. B. (1954). Ukrainski biblioteky v Kanadi [Ukrainian libraries in Canada]. *Ukrainska Vilna Akademiia Nauk v Kanadi. Serii: Litopys UVAN*. Vol. 12, Vinnipeh [in Ukrainian].
11. Solonska, N. (2016). Knyzhkova komunikatsiia ukrainskykh immihrantiv

u Kanadi yak zasib natsionalnoho spilkuвання [Book communication of Ukrainian immigrants in Canada as a means for national communication]. *Ukrainoznavchy almanakh – Ukrainian Studies ALmanac*, 19, 152-155 [in Ukrainian].

12. Stechyshyn, Yu. (1975). *Istoriia poselennia ukraintsiv u Kanadi* [History of settlement of Ukrainians in Canada]. Edmonton: Soiuz Ukraintsiv Samostiinykiv [in Ukrainian].

13. Shkrabiuk, P. V. (2006). *Spohady frantsuza z Kvebeku ottsia Zhana, ChSVV, yak zasib kontseptualizatsii konfesiinoi ta natsionalnoi identychnosti* [The Memoirs of French Quebecois Father Jean, CHSWV, as a Means for Conceptualizing Confessional and National Identity]. M. G. Zhitaryuk (Ed.). *Visnyk Lvivskoho universytetu – Bulletin of Lviv University. Journalism Series*, 28, 152-156 [in Ukrainian].

14. Canada: Marking 125 years of Ukrainian settlement. (2017). Retrieved 10 October, 2023, from http://risu.org.ua/en/index/monitoring/society_digest/65832/

15. St. Andrew's College Library. Retrieved 22, October, 2023, from <https://standrews.ca/college-library/>

16. Ukrainian Canadian Congress. Retrieved 15, October, 2023, from <https://www.ucc.ca/about-ucc/>

17. Ukrainian Greek Catholic Church. Retrieved 12, October, 2023, from <https://ugcc.ua/en/eparchies/archeparchy-of-winnipeg-30/>

18. Ukrainian orthodox church of Canada. Retrieved 22, September, 2023, from <https://www.uocc.ca/about/history/>

Стаття надійшла до редакції 31.10.2023.

Zinaida Potikha,

Junior Researcher,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3 Holosiivskiy Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: z.potikha@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9923-316X>

Libraries as Information Resources Centers of the Ukrainian Diaspora in Canada

The article examines the history of the library and information resources of the Ukrainian diaspora in Canada. The problem of creation and replenishment of book collections in conditions of emigration is analyzed. For the early period of the formation of Ukrainian diaspora in Canada was closely linked to the Ukrainian immigrants' spiritual values, the initial stage of libraries and archives establishment, mostly created

on the basis of churches or religious organizations, was studied. The first public associations of Ukrainians laid the foundation for the future Church, which became the center for the preservation of native values, spirituality, and patriotism. They were the centres where the first church libraries arose, and church leaders were the first book collectors.

Among the church libraries which are profound for Ukrainian studies, the following are mentioned in the study: The Ukrainian Greek-Catholic Archbishop's Library (Winnipeg), Basilian Fathers' Library, Mundare (Alberta), Redemptorists Fathers' Library (Yorkton), Library of the Consistory of Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada (Winnipeg), Library of the Ukrainian Institute of P. Mohyla (Saskatoon), St. Andrew's College Library (Winnipeg), and others. This article explores both religious and scientific collections. In addition to these libraries, there are book collections at parishes and parish organizations, and less numerous church groups of the Ukrainian diaspora in Canada.

The conclusion is made that the establishment of libraries as diaspora information centers is crucial in preserving Ukrainian identity. To preserve intellectual heritage and prevent physical loss of documents, libraries in modern times digitize their collections. This allows more people to become acquainted with the heritage of Ukrainian culture and science. This contributes to spreading knowledge about Ukrainian emigration and its accomplishments, strengthening cultural ties between the diaspora and Ukraine, and creating a positive image of Ukraine around the world.

Keywords: diaspora libraries, Ukrainian diaspora, Ukrainians of Canada, scientific institutions, church libraries.